



แนวทางในการดูแลผู้ป่วยคดีสำหรับพยาบาล  
THE GUIDELINE OF FORENSIC PATIENTS CARE FOR NURSES

ดวงกมล ปิ่นเฉลียว

Duangkamol Pinchaleaw

รองศาสตราจารย์ พ.ต.อ.หญิง, สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Associate Professor Pol.Col., School of Nursing, Sukhothai Thammathirat Open University,

Bangpood, Pakkret, Nonthaburi, 11120, Thailand

Author Email: duangkamolpinchaleaw@gmail.com

Received: March 12, 2020

Revised: May 2, 2020

Accepted: June 22, 2020

**บทคัดย่อ**

พยาบาลเป็นบุคคลแรกที่สัมผัสกับผู้ป่วยคดี ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่มีการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต และมีความเกี่ยวข้องกับทางกฎหมาย เพราะต้องเข้าไปตรวจร่างกายและการตรวจวัตถุพยานต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและการดำเนินคดีในศาล ดังนั้น บทบาทพยาบาลที่สำคัญ คือ การช่วยเหลือแพทย์ในการตรวจรักษาและเก็บรวบรวมวัตถุพยาน จึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการตรวจของแพทย์และกระบวนการนิติเวช ได้แก่ การประเมินและคัดกรอง การแจ้งความ การตรวจรักษา การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน และการส่งต่อ รวมทั้งกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้พยาบาลสามารถให้การดูแลผู้ป่วยคดีได้อย่างเหมาะสม ช่วยคุ้มครองสิทธิผู้ป่วย และสร้างความยุติธรรมแก่ผู้ป่วยคดี

**คำสำคัญ :** แนวทาง, การดูแลผู้ป่วยคดี, พยาบาล

**Abstract**

The nurse was the first person who take care of the forensic patients, who have injuries or dead related to the law. Because the forensic patients must undergo a physical examination, and various biological evidence, to be used as evidence in the investigation and court proceedings. Therefore, the importance of nurse's role was helping doctor for medical examination and evidence collecting, having knowledge about medical examination methods and forensic processes, e.g. assessment and screening, notifications, inspection, evidence collection and referrals including various laws, will enable nurses to provide appropriated care for forensic patients and created justice for the forensic patients.

**Keywords :** guideline, forensic patients care, nurse

## บทนำ

การบาดเจ็บและเสียชีวิตที่กฎหมายไทย ถือว่าผิดธรรมชาติมีอยู่ 5 ประการ คือ การฆ่าตัวตาย การถูกผู้อื่นทำร้ายหรือฆ่าตาย การถูกสัตว์ทำร้ายหรือทำให้เสียชีวิต การเสียชีวิตหรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ และการเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งผู้ป่วยที่บาดเจ็บแต่ยังไม่เสียชีวิต จะถูกส่งมารับการรักษาที่โรงพยาบาล ลักษณะของบาดแผลและการบาดเจ็บถือเป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและใช้ดำเนินคดีในศาล ผู้ป่วยลักษณะนี้เรียกว่า ผู้ป่วยคดี (Huyprasert, 2006)

ผู้ป่วยคดี ไม่มีคำจำกัดความที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่มีผู้ให้คำจำกัดความไว้คล้ายคลึงกัน อาทิ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ (2552) ให้คำจำกัดความผู้ป่วยคดีว่าเป็นผู้ป่วยที่มีสาเหตุการป่วยเจ็บเกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย ได้แก่ 1) ผู้ป่วยที่พนักงานสอบสวนหรือศาลส่งตัวมาเพื่อตรวจชันสูตร โดยมีหนังสือส่งตัวอย่างเป็นทางการ 2) ผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บจากการกระทำของผู้อื่น 3) ผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุหรือมีสาเหตุของการบาดเจ็บที่ผิดธรรมชาติ เช่น อุบัติเหตุจากการจราจร ผูกคอหรือแขวนคอ และจมน้ำ เป็นต้น และ 4) ผู้ป่วยที่สงสัยว่าอาจเป็นคดีขึ้นในภายหลัง เช่น ได้รับสารพิษ ถูกสัตว์ทำร้าย ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ ถูกข่มขืน กระทำชำเราหรืออนาจาร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ป่วยคดี หมายถึงผู้ป่วยที่มีการบาดเจ็บหรือการเสียชีวิตที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ต้องได้รับการตรวจร่างกาย อาการและการแสดง และการตรวจวัตถุพยานต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและการดำเนินคดีในศาล และงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักทางการแพทย์ช่วยแก้ปัญหาทางกฎหมายและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความ เรียกว่านิติเวช

พยาบาลเป็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยคดีและมีบทบาทอย่างมากในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยคดี ทั้งการบาดเจ็บทางกายและการดูแล

สภาพจิตใจ โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในแผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉินมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยคดีตั้งแต่แรกรับ และเป็นบุคคลแรกที่ผู้ป่วยจะเข้ามาติดต่อจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ ถ้าพยาบาลขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทางนิติเวช ขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการเก็บและส่งต่อวัตถุพยาน จะทำให้เกิดความสูญหายหรือปนเปื้อนของวัตถุหลักฐาน ส่งผลต่อผู้ป่วยคดีในแง่ของกระบวนการยุติธรรมและการละเมิดสิทธิผู้ป่วย (Warangkana, 2013)

ดังนั้น พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยคดี จึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางนิติเวชและการดูแลช่วยเหลือ รวมทั้งต้องรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติวิชาชีพพยาบาลและการผดุงครรภ์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 คำประกาศสิทธิและข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย พ.ศ. 2540 และกฎหมายอาญา เป็นต้น เพราะการมีความรู้ด้านกฎหมายนอกจากจะคุ้มครองสิทธิผู้ป่วยแล้ว ยังทำให้พยาบาลสามารถปฏิบัติงานภายในกรอบของกฎหมายที่กำหนดไว้ด้วยความมั่นใจ ป้องกันการกระทำผิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำให้การตรวจรักษาของแพทย์มีประสิทธิภาพ ได้หลักฐานน่าเชื่อถือสามารถนำไปอ้างอิงต่อศาลได้ และเป็นการสร้าง ความยุติธรรมให้แก่ผู้ป่วยคดี ซึ่งในบทความนี้ ผู้เขียนขอกล่าวเฉพาะแนวทางในการดูแลผู้ป่วยคดีของพยาบาลตามกระบวนการนิติเวชเท่านั้น

## แนวทางการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยคดี

การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยคดี พยาบาลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยแพทย์พิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีความตามกระบวนการทางนิติเวช ประกอบด้วย การประเมินคัดกรอง การแจ้งความ การจัดทำเวชระเบียน การตรวจรักษา การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานและการบันทึก รวมทั้งการส่งต่อพยานหลักฐาน โดยแบ่งผู้ป่วยคดีเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ป่วยคดีทั่วไป และ

ผู้เสียหายคดีถูกข่มขืนกระทำชำเรา (Huyprasert, 2006; SirirajCme Faculty of Medicine, 2017; Suwanchasri, 2015)

### 1. การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยคดีทั่วไป

1.1 การประเมินและคัดกรองโดยแพทย์หรือพยาบาล โดยทั่วไปการคัดกรองมักเป็นปัญหาเนื่องจาก กฎหมายไม่กำหนดข้อบังคับที่ผู้ป่วยคดีไว้เฉพาะเหมือนศพคดีตามที่กฎหมายไทยกำหนดไว้ 5 กรณีดังกล่าวข้างต้น สถานพยาบาลต่าง ๆ จึงใช้หลักเทียบเคียงเกณฑ์ของศพคดีเป็นเกณฑ์วินิจฉัยผู้ป่วยคดี

1.2 การแจ้งความ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1.2.1 กรณีผู้ป่วยคดีมาด้วยตัวเอง ให้ตรวจสอบว่ามีการแจ้งความไว้กับพนักงานสอบสวนหรือไม่ หากไม่มีการแจ้งความ แนะนำให้ผู้ป่วยแจ้งความกับพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุก่อน ถ้าไม่สามารถแจ้งเองได้ให้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลโทรศัพท์แจ้งพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่พบผู้ป่วย หรือถ้าไม่ได้ประวัติอะไรเลย ให้แจ้งพนักงานสอบสวนในท้องที่ของโรงพยาบาล อย่างไรก็ตาม ควรหลีกเลี่ยงการแจ้งความที่อาจเป็นการเปิดเผยความลับของผู้ป่วย เช่น ผู้ป่วยที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ หากยังมีได้แจ้งความ ควรแนะนำให้ผู้ป่วยหรือญาติไปแจ้งความเอง ถ้าผู้ป่วยประสงค์จะให้โรงพยาบาลเป็นผู้แจ้งก็กระทำได้ โดยทำบันทึกข้อความเป็นหลักฐานว่า ผู้ป่วยยินยอมหรือขอร้องให้แจ้ง เพื่อป้องกันมิให้ผู้แจ้งความต้องรับผิดชอบฐานเปิดเผยความลับของผู้ป่วย และในการแจ้งความทางโทรศัพท์ทุกครั้ง ควรบันทึกวันเวลา ชื่อผู้รับแจ้ง (ตำรวจ) และผลการแจ้งว่าตำรวจได้รับแจ้งไว้หรือไม่ด้วยทุกครั้ง

1.2.2 กรณีที่ผู้ป่วยคดีถูกนำส่งโดยมูลนิธิหรือบุคคลอื่น และไม่ได้สติหรืออาการหนัก ให้จดชื่อผู้นำส่ง พร้อมขอบัตรแสดงตัวบุคคลของผู้นำส่งและบันทึกไว้ แล้วให้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลโทรศัพท์แจ้งพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุ และบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

### 1.3 การจัดทำเวชระเบียนผู้ป่วยคดี

1.3.1 จัดทำสมุดทะเบียนผู้ป่วยคดี โดยเฉพาะเพื่อบันทึกข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยคดี ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล อายุ ที่อยู่ ข้อมูลของผู้นำส่ง และข้อมูลของคู่กรณี ลักษณะการเกิดเหตุ เช่น กรณีถูกรถชนหรือถูกทำร้ายร่างกาย สถานที่เกิดเหตุ วันเวลาที่เกิดเหตุและวันเวลาที่รับผู้ป่วยไว้ในความดูแล หากแจ้งความแล้วให้บันทึกชื่อร้อยเวรเจ้าของคดีและสถานีตำรวจที่รับแจ้งความไว้ด้วย

1.3.2 บันทึกคำบอกเล่าของผู้ป่วยคดีที่พูดกับพยาบาลไว้เป็นหลักฐาน และรายงานแพทย์เวร (แพทย์ประจำห้องฉุกเฉินหรือแพทย์นิติเวชแล้วแต่ระบบ) เพื่อดำเนินการตรวจรักษา

1.3.3 จัดเก็บบันทึกเวชระเบียนผู้ป่วยคดีและเวชระเบียนสถิติแยกไว้ต่างหาก ไม่รวมกับเวชระเบียนผู้ป่วยนอก หรือเวชระเบียนผู้ป่วยใน และไม่ควรถูกเก็บไว้ที่แพทย์ผู้ตรวจรักษาหรือบุคลากรทางการแพทย์ เพราะหากหลักฐานการตรวจและวัตถุพยานสูญหายหรือเกิดความเสียหาย บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นทางกฎหมาย

1.4 การตรวจรักษาผู้ป่วยคดี โดยทั่วไปแพทย์จะดำเนินการเช่นเดียวกับการตรวจรักษาผู้ป่วยทั่วไป ตั้งแต่การซักประวัติ ตรวจร่างกาย และส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ดังนั้น พยาบาลจึงควรมีการบันทึกข้อมูลและส่งรายงาน ดังนี้ (Huyprasert, 2006; SirirajCme Faculty of Medicine, 2017; Suwanchasri, 2015)

1.4.1 การซักประวัติ แพทย์จะดำเนินการเหมือนผู้ป่วยทั่วไป แต่เน้นในจุดที่มีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์มากขึ้น เพื่อประเมินความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเพื่อนำไปใช้ประกอบความเห็นว่า การบาดเจ็บสอดคล้องกับประวัติของผู้ป่วยหรือไม่ ซึ่งในขณะที่แพทย์ซักประวัติ พยาบาลควรสังเกตว่าผู้ป่วยมีลักษณะท่าทางเป็นอย่างไร จะได้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอีกทาง

1.4.2 การตรวจร่างกาย ก่อนตรวจ ต้องลงบันทึกวันเวลาที่แพทย์ตรวจรักษา และให้ผู้เสียหาย/ผู้ป่วยคดีลงลายมือชื่อในใบแสดงความยินยอมตรวจรักษา พยาบาลควรเตรียมสถานที่ตรวจที่มิดชิด มีแสงสว่างเพียงพอ กรณีที่ผู้ป่วยเป็นเพศหญิง เมื่อแพทย์ดำเนินการตรวจ พยาบาลควรอยู่เป็นเพื่อนแพทย์ตลอดเวลาจนกว่าการตรวจจะสิ้นสุดลง และการประเมินสัญญาณชีพควรทำเท่าที่จำเป็นหรือตามแผนการรักษาของแพทย์ และสิ่งที่ต้องปฏิบัติสำหรับผู้ป่วยคดีหรือผู้เสียหายที่มีอาการหนักต้องดำเนินการช่วยชีวิตก่อน โดยให้เก็บสิ่งของ เสื้อผ้าที่ติดตัว เอกสารและเครื่องประดับที่มีใส่ลงพลาสติก หรือถุงกระดาษที่สะอาด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่าผู้เสียหายเป็นใคร ตลอดจนเพื่อเป็นวัตถุพยานและรายงานแพทย์เวรทราบ ส่วนการทำความสะดวกร่างกายผู้ป่วยหรือผู้เสียหายควรทำเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยชีวิตเท่านั้น เช่น บริเวณแผล เป็นต้น

1.4.3 การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ แพทย์สามารถทำได้ตามประมวลกฎหมายวิอาญา มาตรา 244/1 วรรค 1 และ 2 ที่กำหนดว่า “ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุก หากมีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้” และในกรณีที่จำเป็นต้องตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง เช่น ตรวจเลือด ขน น้ำลาย เส้นผม เป็นต้น ซึ่งจากกฎหมายแพทย์ต้องมีการขอความยินยอมในการเก็บตัวอย่างและใช้วิธีที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุด ถ้าผู้ป่วยไม่ยินยอมให้ตรวจ ทางกฎหมายจะสันนิษฐานว่า “ข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้าง”

1.4.4 ขณะแพทย์ซักประวัติ ตรวจร่างกาย พยาบาลควรช่วยแพทย์อย่างสงบไม่พูดคุยหรือทำเสียงดังอื่น ๆ และการส่งงานอื่น ๆ ควรเป็นหน้าที่บุคคลอื่นชั่วคราว

1.5 การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน และการส่งต่อ

1.5.1 การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ให้คำจำกัดความของพยานหลักฐานว่าหมายถึง พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลตลอดจนหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งอาจจะใช้เป็นเครื่องพิสูจน์การกระทำผิดได้ ตัวอย่าง เช่น 1) บุคคลผู้รู้เห็นพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ในการกระทำผิดของคนร้ายถือเป็นพยานบุคคล 2) เอกสารต่าง ๆ อันหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นข้อความที่มีความหมายไม่ว่ากระทำขึ้นโดยชอบหรือมิชอบด้วยกฎหมายก็ดี และกระทำขึ้นโดยผู้ร้ายหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ตาม ถือเป็นพยานเอกสาร และ 3) วัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีรวมทั้งที่ตรวจพบในสถานที่เกิดเหตุ ถือเป็นพยานวัตถุ

การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ควรกระทำโดยผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเท่านั้น

หลักการปฏิบัติในการเก็บรวบรวมพยานวัตถุ มีดังนี้

1) การบันทึกตำแหน่ง และสภาพของพยานวัตถุ เมื่อตรวจพบสิ่งใดระหว่างการคัดกรองและการตรวจรักษาผู้ป่วยคดี ก่อนจะจับต้องหรือหยิบขึ้นมา จะต้องมีการบันทึกตำแหน่งและสภาพของพยานวัตถุนั้นให้เรียบร้อย ก่อนการจดบันทึกสภาพพยานวัตถุ ควรระบุลักษณะโดยละเอียดว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร มีขนาดเท่าใด ลักษณะที่เห็นได้ชัดด้วยสายตาเป็นอย่างไร

2) ถ่ายภาพพยานวัตถุที่ตรวจพบไว้ โดยพยานวัตถุทุกชิ้นจะต้องทำการถ่ายภาพไว้ก่อนทำการเก็บ และควรถ่ายภาพทั้งในระยะใกล้และไกลไว้เพื่อยืนยันตำแหน่งที่พบ

3) การทำคำวินิจฉัยลักษณะลงบนพยานวัตถุที่ตรวจพบหรือบนภาชนะที่ใส่บรรจุเป็นหลักฐานว่า เป็นสิ่งที่ตรวจพบในคดีใด เมื่อใด โดยผู้ใด ซึ่งการทำคำวินิจฉัยควรทำที่พยานวัตถุทุกชิ้นและทำในตำแหน่งที่จะไม่กระทบกระเทือนต่อการตรวจพิสูจน์

4) การเก็บรวบรวมเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปฏิบัติต่อพยานวัตถุเพื่อนำไปดำเนินการทางคดี ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเพราะหากบกพร่องอาจทำให้เกิดการสูญหายหรือการแปรสภาพของพยานวัตถุที่จะตามมาได้หากผู้เก็บรวบรวมทำไม่ถูกต้องวิธี จึงมีข้อควรปฏิบัติในการเก็บรวบรวมวัตถุพยาน ดังนี้

(1) วัตถุพยานที่จะสูญหายหรือถูกทำลายได้ง่าย ต้องทำการเก็บเป็นลำดับแรก และให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ และควรบรรจุในภาชนะที่สะอาด มีขนาดพอเหมาะกับขนาดของพยานวัตถุ ไม่คับหรือหลวมเกินไป ในกรณีที่มีพยานวัตถุหลายชิ้นต้องแยกบรรจุไม่นำมาเก็บไว้ในที่เดียวกัน

(2) การบรรจุวัตถุพยานในหีบห่อควรทำด้วยความรวดเร็วและระมัดระวัง หลีกเลี่ยงการสัมผัสวัตถุพยานบ่อยครั้ง เพราะอาจทำให้เกิดการสับสนและพยานวัตถุบางชนิดอาจเสียสภาพได้

(3) การเก็บตัวอย่างของพยานวัตถุควรเก็บไว้ให้มากที่สุดเพราะบางครั้งสถานที่เกิดเหตุ เปลี่ยนแปลงได้ง่ายทำให้ไม่สามารถกลับไปเก็บพยานวัตถุเพิ่มเติมได้

(4) การเก็บพยานวัตถุตั้งแต่เริ่มต้นเก็บจนถึงการตรวจพิสูจน์พยานวัตถุ ควรให้ผ่านมีนน้อยคนที่สุดและไม่ขาดช่วง โดยสามารถแสดงลูกโซ่ของการครอบครองพยานวัตถุได้

(5) การเก็บวัตถุพยานมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุที่พบในสถานที่เกิดเหตุ หรือจากตัวผู้เสียหาย การปนเปื้อนเป็นประเด็นสำคัญที่พึงระวัง จึงควรสวมถุงมือทุกครั้งที่ทำกรเก็บวัตถุพยาน

(6) ใช้ภาชนะหีบห่อและวิธีการที่ถูกต้องในการเก็บวัตถุพยาน และควรเรียงตามลำดับการจัดเก็บวัตถุพยาน ได้แก่ 1) การหยิบด้วยมือหรือใช้คีบหนีบ ในกรณีวัตถุพยานมีขนาดใหญ่ 2) การใช้เทปกาวเหนียวในกรณีที่วัตถุพยานพบบนพื้นผิววัตถุต่าง ๆ 3) การปิดโดยใช้แปรงเพื่อปิดเก็บเศษชิ้นส่วนเล็ก ๆ และ 4) การดูดยใช้

เครื่องดูดฝุ่นเป็นวิธีสุดท้ายในการเก็บวัตถุพยาน เช่น เส้นผม เส้นขน เป็นต้น

1.5.2 การส่งต่อพยานวัตถุ วัตถุพยาน เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ เอกสารที่ติดอยู่กับตัวผู้พยานคดี จัดเก็บในภาชนะและวิธีการที่ถูกต้อง ถ่ายรูปไว้ และทำบัญชีก่อนส่งให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งมอบวัตถุพยานให้พนักงานสอบสวนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อผู้รับส่ง

1.6 การประสานงานและส่งต่อผู้พยานคดี โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางกฎหมายเพื่อส่งต่อผู้พยานในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

2. การดูแลช่วยเหลือผู้พยานคดีถูกข่มขืนกระทำชำเรา มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (Constantino, Crane, & Young, 2013; Huyprasert, 2006; Warangkana, 2013)

2.1 การคัดกรองและ การจัดทำเวชระเบียน ปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้พยานคดีทั่วไป กรณีผู้เสียหายเป็นเด็กต่ำกว่า 15 ปี การดำเนินการต่าง ๆ ในการตรวจ ควรอธิบายให้ผู้ปกครองหรือญาติที่ใกล้ชิดทราบขั้นตอนการตรวจ และให้ญาติอยู่กับเด็กตลอดเวลา เพื่อจะได้เห็นขั้นตอนการตรวจด้วย

2.2 เตรียมเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการตรวจ เช่น สไลด์ กล้องจุลทรรศน์ ไม่น้ำส้มสีกระดาดชับ เป็นต้น

2.3 ในการตรวจรักษาและตรวจชั้นสูตรพยานหลักฐาน แพทย์ต้องลงวัน เวลา สถานที่ที่ทำการตรวจ ชื่ออายุของผู้เสียหาย หลังจากนั้น แพทย์จะทำการซักประวัติเกี่ยวกับการร่วมเพศ การตรวจร่างกายทั่วไปและตรวจเฉพาะที่ การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และตรวจพยานหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งแพทย์และพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการโดยเร็วที่สุดเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมากที่สุด และก่อนตรวจต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายก่อน

2.3.1 การเตรียมตรวจ ควรกั้น  
ม่านให้มิดชิด ไม่ต้องคลุมผ้าปิดส่วนต่าง ๆ ที่  
เกี่ยวข้องกัคดี เช่น ผ้าคลุมท้อง เพราะแพทย์  
จะต้องตรวจบาดแผลที่หน้าขาทั้งสองข้าง แผลซ้ำ  
เขี้ยว ซึ่งอาจเป็นแผลที่เกิดจากการป้องกันตัวจาก  
การถูกข่มขืน (defense wound of rape)

2.3.2 การตรวจผู้ถูกกล่าวหาเพศ  
ชาย อาจไม่จำเป็นต้องได้รับคำยินยอมจากผู้ถูก  
กล่าวหา โดยแพทย์จะตรวจลักษณะบาดแผลตาม  
ร่างกาย ตรวจอวัยวะสืบพันธุ์และบริเวณใกล้เคียง  
การตรวจหาเย็บช่องคลอดที่ติดมากับปลาย  
อวัยวะเพศชาย การตรวจสภาพจิตใจและ  
สติปัญญาของผู้ถูกกล่าวหา และการตรวจทาง  
ห้องปฏิบัติการเพื่อหาคราบอสุจิและตัวอสุจิ

2.3.3 การตรวจชั้นสุตรพยานหลักฐาน  
จากการตรวจร่างกายผู้เสียหาย แพทย์จะสังเกต  
ตั้งแต่ชนหัวเหินว่ามีสภาพยุ่งเหยิงเพียงใด มีขน  
ของผู้ข่มขืนบนเปื้อนอยู่ด้วยหรือไม่ ตรวจบาดแผล  
ทางกาย เน้นร่องรอยที่ฝ่ามือ เล็บมือ แขน ขาและ  
ต้นขาด้านใน ตั้งแต่หน้าขา บริเวณรอบอวัยวะเพศ  
ตรวจจำนวนและตำแหน่งบาดแผล ซึ่งอาจเป็น  
หลักฐานแสดงการต่อสู้ขัดขืนต่อการร่วมเพศ  
บันทึกขนาดบาดแผลทั้งความกว้าง ความยาว  
ความลึก และบันทึกภาพบาดแผล รวมทั้ง  
การบาดเจ็บร่วมของบาดแผล เช่น บาดแผล  
ฉีกขาดบริเวณหน้าผากร่วมกับกะโหลกศีรษะแตก  
เป็นต้น สำหรับการตรวจโดยใช้เครื่องมือถ่าง  
ช่องคลอด ไม่ควรใช้สารหล่อลื่นใด ๆ เพราะอาจมี  
ฤทธิ์ฆ่าเชื้ออสุจิได้

2.3.4 ขณะช่วยแพทย์ตรวจพยาน-  
หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น เส้นขน คราบอสุจิ  
การตรวจเสื้อผ้าอย่างละเอียดจะมีประโยชน์อย่าง  
ยิ่งต่อรูปคดี เพราะอาจพบคราบอสุจิ หรือเศษเส้น  
ผมหรือเส้นขนติดอยู่ หรืออาจพบหลักฐานอื่น ๆ ที่  
อาจใช้ในการพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิดโดยเฉพาะใน  
กรณีที่มีการฉีกขาด และถ้ากระดุมขาดหายไป  
อาจเพราะหล่นในบ้านหรือติดไปกับผู้ข่มขืน หรือ  
เศษวัสดุที่ติดมากับเสื้อผ้าหรือตัวผู้เสียหาย เช่น

เศษหญ้า เศษผ้า คราบเลือด เป็นต้น ดังนั้น อย่า  
เพิ่งถอดเสื้อผ้าหรือทำความสะอาดใดใด รวมทั้ง  
การเข้าห้องน้ำจนกว่าแพทย์จะตรวจเสร็จสิ้น และ  
ขณะช่วยแพทย์ตรวจควรใส่ถุงมือเพื่อป้องกัน  
การทำลายหลักฐานโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2.4 การเก็บพยานหลักฐาน ควร  
ระมัดระวังมิให้สูญหาย อาจเขียนลักษณะวัสดุที่  
ตรวจพบ บริเวณที่ตรวจพบ วันที่ตรวจพบ ใส่ถุง  
หรือห่อไว้ในสภาพที่ไม่สามารถกลายสภาพได้และ  
ตามวิธีการเก็บวัตถุพยานแต่ละชนิด เช่น การเก็บ  
คราบอสุจิ คราบเหงื่อ ถ้าติดอยู่บนเสื้อผ้าให้เก็บมา  
ทั้งชิ้น ระมัดระวังอย่าให้คราบแตกหรือถูก  
ปนเปื้อน ถ้าติดอยู่ตามร่างกายให้ใช้สำลี 100  
เปอร์เซ็นต์ ชุบน้ำกลั่นเช็ดคราบออกนำไปฝั่งลมให้  
แห้ง เก็บในหลอดแก้วหรือภาชนะบรรจุอื่นที่ผ่าน  
การฆ่าเชื้อโรค และการห่อของกลางที่เป็นเสื้อผ้า  
ให้พับให้เรียบร้อย อย่าให้ถูกรอยคราบ และให้รอย  
คราบอยู่ด้านบน วางบนกระดาษแข็งที่กว้างและ  
ยาวพอสมควร ใช้กระดาษสะอาดทาบบนรอย  
คราบ แล้วเอากระดาษแข็งอีกชั้นวางทับประกบ  
ผูกมัดให้ แน่นแล้วจึงนำส่งตรวจพิสูจน์ทางนิติเวช  
ต่อไป

2.5 การประเมินและการดูแลสภาพ  
จิตใจของผู้เสียหาย เนื่องจากสภาพจิตใจของ  
ผู้เสียหายถูกกระทบกระเทือนอย่างมาก อาจมอง  
คนรอบข้างเป็นศัตรู รวมทั้งพนักงานสอบสวนและ  
แพทย์ชาย ทำให้แปลผลการกระทำของคนเหล่านี้  
ไปในทางเสียหายได้ พยาบาลจึงควรปลอบโยน  
แสดงความเห็นอกเห็นใจ ทำตัวเป็นที่ไว้วางใจของ  
ผู้เสียหาย ไม่ใช่คำพูดที่แสดงถึงการสรุปรูปคดีที่  
เป็นคุณหรือโทษแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

กรณีที่ผู้เสียหายมีสภาพแปรปรวนทาง  
จิตมาก ควรแนะนำให้นอนโรงพยาบาล ไม่ควร  
ปล่อยให้กลับบ้าน หรืออาจส่งต่อผู้ป่วยให้  
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคมสงเคราะห์ และ  
นักจิตวิทยา เป็นต้น

## สรุป

พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแพทย์ในการตรวจรักษา และตรวจพยานหลักฐานของผู้ป่วยคดี เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและการดำเนินคดีในศาล แนวทางในการดูแลผู้ป่วยคดี ประกอบด้วย การประเมินและคัดกรอง การแจ้งความ การตรวจรักษา การเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน และการส่งต่อ รวมทั้งพยาบาลที่ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะได้ให้การพยาบาลผู้ป่วยคดีได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งช่วยคุ้มครองสิทธิผู้ป่วย และสร้างความยุติธรรมแก่ผู้ป่วยคดี

## เอกสารอ้างอิง

- Constantino, R. E. B., Crane, P. A., & Young, S. E. (2013). *Forensic nursing: Evidence-based principles and practice*. Philadelphia, PA.: F.A. Davis Company.
- Huyprasert, L. (2006). *The management of forensic patients*. Paper presented at criminal care for nurse at Police Nursing College, Bangkok. Thai.
- SirirajCme Faculty of Medicine. (2017). *Protocol for forensic patients*. Retrieves from <http://www.Si.mahidol.ac.th>
- Suwanchasri, P. (2015). *Understanding of forensic and medical evidence by professional nurses in emergency department of Phramonghutklao hospital* (Master of Science Program, Forensic Science). Graduate School, Silpakorn University, Bangkok.
- Warangkana, S. (2013). *Guideline of nurse procedure for evidence collection of forensic patients in emergency department of Ramathibodi hospital* (Master of Science Program, Medical law administration). Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University Mahidol University.